

Genel Kurul

Dağıtım: Genel
29 Kasım 2024

Orijinal: İngilizce

İnsan Hakları Konseyi Keyfi Gözaltılar Çalışma Grubu

Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu tarafından 100. oturumunda kabul edilen görüşler, 26-30 Ağustos 2024

Akın Öztürk (Türkiye) hakkında 33/2024 sayılı Görüş

- Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu, İnsan Hakları Komisyonu'nun 1991/42 sayılı kararıyla kurulmuştur. Komisyon 1997/50 sayılı kararında Çalışma Grubunun yetkisini genişletmiş ve netleştirmiştir. Genel Kurul'un 60/251 sayılı kararı ve İnsan Hakları Konseyi'nin 1/102 sayılı kararı uyarınca Konsey, Komisyon'un yetkisini üstlenmiştir. Konsey son olarak 51/8 sayılı kararıyla Çalışma Grubunun görev süresini üç yıllık bir dönem için uzatmıştır.
- Çalışma yöntemlerine uygun olarak,¹ Çalışma Grubu 20 Şubat 2024 tarihinde Türkiye Hükümeti'ne Akın Öztürk ile ilgili bir bildirim iletmıştır. Hükümet 23 Mayıs 2024 tarihinde geç bir yanıt göndermiştir. Devlet, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye taraftır.
- Çalışma Grubu, aşağıdaki durumlarda özgürlükten mahrum bırakmanın keyfi olduğunu düşünmektedir:
 - Özgürlükten mahrum bırakmayı haklı gösterecek herhangi bir yasal dayanağa başvurma açıkça imkansız olduğu durumlarda (bir kişinin cezasının tamamlanmasından sonra veya kendisi için geçerli bir af yasasına rağmen gözaltında tutulması gibi) (kategori I);
 - Özgürlükten yoksun bırakma, Evrensel Beyanname'nin 7, 13, 14, 18, 19, 20 ve 21. maddelerinde güvence altına hak veya özgürlüklerin kullanılmasından kaynaklanıyorsa İnsan Hakları ve taraf Devletler açısından Sözleşme'nin 12, 18, 19, 21, 22, 25, 26 ve 27. maddeleri (kategori II);
 - İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde ve ilgili Devletler tarafından kabul edilen ilgili uluslararası belgelerde yer alan adil yargılanma hakkına uluslararası normlara tamamen veya kısmen uyulmaması, özgürlükten mahrumiyete keyfi bir nitelik kazandıracak kadar ağır olduğunda (kategori III);
 - Sığınmacılar, göçmenler veya mülteciler, idari veya adli inceleme ya da çözüm imkanı olmaksızın uzun süreli idari gözetime tabi tutulduklarında (kategori IV);
 - Özgürlükten yoksun bırakma, doğum, ulusal, etnik veya sosyal köken, dil, din, ekonomik durum, siyasi veya diğer görüşler, cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik veya herhangi bir statüye dayalı olarak, insanların eşitliğini göz ardı etmeyi amaçlayan veya bu sonucu doğurabilecek ayrımcılık temelinde uluslararası hukukun ihlalini oluşturduğunda (kategori V).

¹ A/HRC/36/38.

1. Başvurular

(a) Kaynaktan iletişim

(i) Bağlam

4. Akın Öztürk, 21 Şubat 1952 doğumlu bir Türkiye vatandaşıdır. Genellikle Ankara'da ikamet etmektedir.

5. Kaynak, Sayın Öztürk'ün 2013-2015 yılları arasında Hava Kuvvetleri Komutanı olarak görev yaptığını açıklamaktadır. 2015 yılında Yüksek Askeri İstişare Konseyi üyeliğine atanan Öztürk, 15 Temmuz 2016 tarihinde Türk Hava Kuvvetleri'nin en kıdemli askeri personel üyesi olmuştur. Ancak kaynak, Öztürk'ün Hava Kuvvetleri Komutanlığını devrettikten sonra, askeri yaverleri dışında herhangi bir personele komuta etmediğini ve herhangi bir görevi yerine getirmekten sorumlu olmadığını belirtiyor. Sadece Yüksek Askeri Danışma Kurulu toplantılarına katılması gerektiği kaydedilmiştir. Dolayısıyla Sayın Öztürk yarı emekli bir konumdaydı.

6. Kaynak, Sayın Öztürk'ün 1-20 Temmuz 2016 tarihleri arasında, aylar öncesinden planlanmış olan yıllık izninde olduğunu bildirmektedir. 15 Temmuz 2016 tarihine kadar tatilini İzmir'deki askeri yaz tatili tesisinde geçirmiştir. Tatili sırasında tesislerden sadece ailesini görmek için ayrılmıştır. Öztürk'ün 15 Temmuz 2016 darbe girişimine karıştığı iddia herhangi bir kişiyle iletişim kurduğuna dair bir iddia bulunmamaktadır.

7. 15 Temmuz 2016 günü öğle saatlerinde Bay Öztürk, eşinin bazı sağlık sorunları olması nedeniyle Ankara'ya döndü. Ankara'ya indikten sonra, eşiyle birlikte yakın bir aile üyesinin evine gitti ve daha önce defalarca yaptıkları gibi geceyi orada geçirmeye karar verdi.

8. 15 Temmuz 2016 günü saat 9.32'de Sayın Öztürk, askeri yaverlerinden biri tarafından Genelkurmay Başkanlığına bir saldırı olduğu konusunda bilgilendirilmiştir. Daha sonra Hava Kuvvetleri hareket merkezinden ve diğer yüksek rütbeli subaylardan daha fazla bilgi toplamaya çalışmıştır. Saat 11'den sonra Sayın Öztürk, durumu kontrol altına almak için Akıncı Hava Üssü'ne gitmesini isteyen Türk Hava Kuvvetleri Komutanı ile konuşmayı başarmıştır.

9. Akıncı Hava Üssü'ne varır varmaz Sayın Öztürk'ün etrafı, kendisine üs komutanının makamına kadar eşlik eden maskeli askeri personel tarafından sarılmıştır. Oraya vardığında, Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı Sayın Öztürk'ten, yine ofiste bulunan bazı yüksek rütbeli askeri personeli darbe girişimini durdurmaya ikna etmesini istemiştir.

10. Daha sonra sabaha kadar Sayın Öztürk, Genelkurmay Başkanı'nın emirleri doğrultusunda darbe girişimini durdurmaya ikna etmek için üs karargâhı ile 143. Filo'da darbeye karışan şahısların bulunduğu yer arasında üç dört kez gidip gelmiştir.

11. Ertesi gün, 16 Temmuz 2016 sabahı saat 6 sularında, bu kişilerin darbeyi durdurmaya ikna olmaya başlamasıyla birlikte, Sayın Öztürk üs karargâhına dönmüş ve Genelkurmay Başkanına durum hakkında bilgi vermiştir. Genelkurmay Başkanı başlangıçta Sayın Öztürk ile birlikte 'ı görmeye gitmeyi önermiştir. Ancak, diğer yetkililere danıştıktan sonra aniden fikrini değiştirmiş ve Sayın Öztürk'e Akıncı Hava Üssü'nde kalmasını söylemiştir. Böylece Sayın Öztürk'ten darbe girişiminde bulunan askeri personeli kontrol etmesi istenmiş ve kendisine bir saat içinde alınacağı bildirilmiştir.

12. Kaynak, karşılaşmanın gerçekleşmediğini belirtmektedir. Sayın Öztürk Başbakanlık Ofisi'ne helikopterle gitmeye karar vermiştir. Ancak bindiği helikoptere ateş açılmış ve Sayın Öztürk sol bacağından hafif yaralanmıştır.

13. Sayın Öztürk Akıncı Hava Üssü'ne geri döndü ve bazı yüksek rütbeli subayların rehin tutulduğunu öğrendi. Öztürk, 16 Temmuz 2016 sabahının erken saatlerinde birkaç yüksek rütbeli subayın yerini tespit etmiş ve onları serbest bırakmıştır.

14. Kaynak, yaklaşık olarak o dönemde Devlet medyasının Sayın Öztürk'e karşı bir kampanya başlattığını ve onu vatana ihanetten yargılanacak olan darbe girişiminin lideri olarak yaftaladığını bildirmektedir.

15. Saat 11.00 sularında Sayın Öztürk ve diğer yüksek rütbeli subaylar polis koruması altında Akıncı Hava Üssü'nden ayrılmıştır. Bu , Sayın Öztürk'ün darbe girişiminde bulunanların elinden kurtarılan rehinelere arasında yer aldığını belirten resmi raporda kaydedilmiştir. Kaynak, Sayın Öztürk'ün darbe girişimini bastırmak için gösterdiği çabaların hem Genelkurmay Başkanlığı ve Türk Hava Kuvvetleri'nin basın açıklamalarında hem de resmi takip raporlarında kabul edildiğini de ekliyor.

16. 16 Temmuz 2016 akşamı Bay Öztürk evine gitmiş ve geceyi ailesiyle birlikte evinde geçirmiştir.

(ii) *Tutuklama ve gözaltı*

17. Sayın Öztürk, 17 Temmuz 2016 tarihinde saat 02.00 sularında Merkez Komutanlığı'ndan tanık olarak ifade vermesi için bir davet almıştır. Başka bir açıklama yapılmamıştır. Bu nedenle Sayın Öztürk tanık olarak çağrıldığını düşünmüştür. Ancak Öztürk, Merkez Komutanlığı Karakolu'na vardığında derhal gözaltına alınmış ve polis nezaretine konulmuştur. Tutuklamayı gerçekleştiren Ankara Merkez Komutanlığı Kuvvetleri yetkilileri, bir arama emri veya bir kamu makamı tarafından verilmiş başka bir karar sunmamıştır.

18. Öztürk, Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde yaklaşık 500 kişinin tutuklu olarak tutulduğu kapalı bir spor salonuna götürülmüştür. Tutuklanmasının ardından Sayın Öztürk, çırılçıplak soyulduktan sonra kötü muameleye ve çeşitli işkence biçimlerine maruz kalmıştır. Polis memurlarının Öztürk'e, kendisine "özel muamele" yapmaları için özel emir aldıklarını söyledikleri bildirildi.

19. Gözaltı sırasında, Sayın Öztürk'ün kıyafetlerini giymesine izin verilmemiş, uzun süre çöelmeye veya dizlerinin üzerinde durmaya zorlanmış, tırnaklarına asit dökülmüş, yoğun sözlü saldırılara maruz kalmış ve polis memurları ve polis tarafından buna zorlanan diğer tutuklular tarafından ciddi şekilde dövülmüştür. Bay Öztürk ayrıca yiyecekten mahrum bırakılmış, sürekli ve yoğun bir şekilde aydınlatılmış bir ortamda tutulmuş ve uyumasına veya ihtiyaç duyduğunda tualeti kullanmasına izin verilmemiştir. Kendisine uygun tıbbi yardım ve temizlik sağlanmamıştır.

20. Öztürk, 17 ve 18 Temmuz 2016 tarihlerinde Ankara Terörle Mücadele Şubesi tarafından Doors spor tesisinde tutulmuştur. Ne gözaltı sırasında ne de sonrasında kendi yasal temsilcisiyle görüşmesine izin verilmedi. Bunun yerine, Sayın Öztürk'ün daha önce hiç karşılaşmadığı, baro tarafından atanmış bir avukat kendisine olarak atanmıştır. Bu avukat, Sayın Öztürk'ün yaralarını gözlemledikten sonra, savcılık sorgusu sırasında Sayın Öztürk'te fiziksel yaralanmalara dair açık izler olduğunu belgelemiştir.

21. 18 Temmuz 2016 tarihinde, Ankara Cumhuriyet Savcısı Sayın Öztürk'ün tutuklu yargılanması için resmi talepte bulunmuştur. Bu bağlamda, savcı, darbe girişimi gecesi meydana gelen olaylar bağlamında, şüphelinin suç eylemlerine katkıda bulunduğunu gösteren bazı kanıtlar bulunduğunu belirtmiştir. Bu nedenle şüphelinin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller ile kaçma ve delilleri karartma ihtimaline binaen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100 (3) (a) 2-11 maddeleri uyarınca tutuklanmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

22. Savcı, talepte atbulunulan delillerin niteliğini ve içeriğini belirtmemiştir.

23. Aynı gün, 18 Temmuz 2016 tarihinde, Ankara Beşinci Sulh Ceza Mahkemesi Sayın Öztürk'ün tutuklu yargılanmasına karar . Hakim, şüphelinin Hükümeti devirmeye teşebbüs (TCK m. 312) ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs (TCK m. 309) suçlarını işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren somut deliller dikkate alındığında, şüphelinin kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunduğunu belirtmiştir. 309. maddesi), şüphelinin kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunması, şüphelinin darbeyi başarıya ulaştırmaya çalışacağına dair şüphelerin devam etmesi, şüpheliye isnat edilen suç ile tutuklama tedbirinin orantılı olması ve isnat edilen suçun Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin 3. fıkrasında sayılması nedeniyle şüphelinin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmasına karar verilmiştir.

Prosedür. 18 Temmuz 2016 tarihinden sonra Öztürk'ün tutukluluğu Ankara sulh ceza hakimlikleri tarafından her ay uzatılmıştır.

24. Kaynak, Ankara Beşinci Sulh Ceza Mahkemesi hâkiminin Öztürk'ün tutuklu yargılanmasına gerekçe olabilecek somut delillerin neler olduğundan da bahsetmediğini belirtmektedir. 21 Temmuz 2016 tarihinde, Öztürk'ün tutuklanmasından üç gün sonra, Genelkurmay Başkanlığı bir basın açıklaması yayınlarak Öztürk'ün darbe girişimi gecesini Kuvvetleri Komutanı'nın emriyle darbeyi durdurmak için Akıncı Hava Üssü'ne gittiğini belirtmiştir.

25. 18 Temmuz 2016 tarihinde Ankara Sincan F2 Tipi Yüksek Güvenlikli Cezaevine nakledilen Öztürk, 26 Mayıs 2017 tarihine kadar 10 ay 8 gün boyunca katı tecrit koşullarında tutulmuştur. 6 Haziran 2017 tarihinde, Cezaevi İdaresi'nin Öztürk'ü tehlikeli tutuklu olarak sınıflandırdığı bildirildi. Sonuç olarak, televizyon izleme veya radyo satın alma imkanından mahrum bırakıldı ve tek başına tutulduğu hücrelerine bağlı küçük açık avluya erişimi günde bir saate indirildi. Kaynak, bu durumun Bay Öztürk'ün hücre hapsini daha da ağırlaştırdığını belirtmektedir.

26. Kaynak, Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından hazırlanan bir tıbbi değerlendirme raporunda, Sayın Öztürk'ün gözaltı koşullarının işkence, zalimane ve insanlık dışı muamele olarak değerlendirildiğini hatırlatmaktadır. Rapora göre, bu koşullar Sayın Öztürk'ün sağlığı üzerinde zararlı bir etki yaratmıştır.

27. 31 Mart 2017 tarihinde, Ankara Savcılığı tarafından Sayın Öztürk ve diğer 431 sanık hakkında bir iddianame hazırlanmıştır. İddianame Ankara Dördüncü Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edilmiştir. Öztürk'ün davası daha sonra Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen ve aralarında yüksek rütbeli subayların da bulunduğu 224 sanığın 15 Temmuz 2016 darbe girişimini planladıkları iddiasıyla yargılandıkları 2017/109 sayılı dava ile birleştirilmiştir. İddianamede Sayın Öztürk darbe girişiminin lideri olmakla suçlanmıştır. Öztürk'ün iddianamesinin Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edilmesinin ardından, yargılandığı mahkeme olan Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi tarafından tutukluluk süresi her ay uzatılmıştır.

28. Yargılama aşamasında Sayın Öztürk, hiç ziyaret etmediği bir şehirde darbe girişimiyle ilgili açıklamalar yapmış olmak gibi bir dizi mantıksız iddiayla karşı karşıya kalmıştır. Duruşmalar sırasında kendisini savunan ifadelerinde Sayın Öztürk tüm iddiaları reddetmiştir. Kaynak, ne ilk tutuklama sırasında, ne ilk tutukluluk sırasında ne de tutukluluğunun uzatılması sırasında Sayın Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum bırakılmasını haklı gösterecek makul bir şüphenin bulunmadığı sonucuna varmıştır.

29. Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde 20 Haziran 2019 tarihinde görülen davanın sonunda Öztürk, 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin lideri olduğu suçlamasıyla 141 kez ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına ve binlerce yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ayrıca, Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesi Sayın Öztürk'ün tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

30. Kaynak, Öztürk'ün tutukluluğunun uzatılmasına karar veren Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi hâkimlerinin yargılamayı bağımsız ve tarafsız mahkeme ilkelerine aykırı bir şekilde yürüttüğünü ileri sürmektedir. Aşağıda özetlenen olayların, Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin kasıtlı olarak adaleti nasıl inkâr ettiğini gösterdiğini ve tutukluluğunun etkili bir şekilde incelenmesini imkânsız hale getirdiğini savunmaktadır.

31. Bu bağlamda kaynak, Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin Sayın Öztürk'ün özgürlüğünden mahrumiyetinin devamına hükmeden gerekçeli kararında, Sayın Öztürk de dahil olmak üzere sanıkların açılış ifadelerinin sadece bir kısmına atıfta bulunulduğunu, ancak esas hakkındaki savunmaları gibi daha ayrıntılı ve açılış ifadelerinden daha fazla önem taşıyan savunmanın diğer unsurlarının tamamen göz ardı edildiğini belirtmektedir.

32. Dahası, duruşma başladığında, Sayın Öztürk, diğer tüm sanıklarla birlikte, iddianamenin eklerini incelemesine ve incelemesine izin verilmeden kendisini savunmaya ve ilk ifadelerini - gerekçeli kararda atıfta bulunulan tek ifadelerini - vermeye zorlandı.

33. Gerekçeli karar, iddia makamının tüm argümanlarına atıfta bulunmakta, ancak Sayın Öztürk'ün avukatı tarafından sunulan savunmalar da dahil olmak üzere sanık avukatlarının ifadelerine .
34. Kararda ne Sayın Öztürk'e ilişkin ne de müebbet hapis cezasına çarptırılan diğer 200 sanığa ilişkin bireyselleştirilmiş bir gerekçe bulunmadığı bildirilmektedir. Sanıkların çoğu aynı ifadeler kullanılarak mahkum edilmiştir.
35. Dahası, gerekçeli kararın iddianamenin bir kopyası olduğu bildirilmektedir. Kaynak, gramer ve noktalama hatalarının bile iddianamede bulunanlarla aynı olduğunu, bunun da metnin kopyalanıp yapıştırıldığını gösterdiğini belirtiyor.
36. Gerekçeli kararda, duruşma sırasında meydana gelen ilgili gelişmeler tamamen göz ardı edilmiştir. Örneğin Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesi, gerekçeli kararını sanık ve tanıklardan alınan ifadeler yokmuş gibi oluşturmuştur.
37. Ayrıca, duruşmalarda, 226 sanıktan en az 151'i, kötü gözaltı ve cezaevi koşullarından elektrik verme ve şiddetli dayığa kadar değişen bir tür kötü muamele gördüklerini belirtmiştir. İddialara göre bu kötü muameleye ifadeleri alınmadan önce, ifadeleri sırasında ve ifadeleri alındıktan sonra maruz kalmışlardır.
38. Kaynak, Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi hakimlerinin yüzlerce şüpheliyi sürekli olarak işkence yoluyla elde edilen ifadelere dayanarak sorguladıklarını belirtmektedir. Dahası, sanıkların tekrarlanan işkence şikayetleri hakkında ilgili makamları bilgilendirmemiş ve bilgilendirmeyi reddetmişlerdir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 158/2 maddesinde belirtildiği üzere, görevdeki hakimlerin işkence eylemlerinden haberdar olmaz derhal Savcılığı bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Çok sayıda işkence vakası hakkında bilgilendirilmiş olmalarına rağmen, duruşma hakimlerinin Savcılığa tek bir bildirimde bulunmadıkları bildirilmiştir.
39. Ayrıca, duruşma mahkemesinin işkence yoluyla elde edilen ifadeleri ve delilleri dava dosyasından çıkarmadığı ileri sürülmektedir. Bunun yerine, Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi hakimlerinin, Öztürk'ün özgürlüğünden yoksun bırakılmasının uzatılmasına hükmeden gerekçeli kararda bunlara dayandığı bildirilmiştir.
40. Kaynak ayrıca, kürsüde oturan hakimlerin, Sayın Öztürk de dahil olmak üzere sanıklar tarafından talep edilen herhangi bir delili veya ifadelerini destekleyebilecek herhangi bir delili toplamayı reddettiğini bildirmektedir. Ancak savcılığın ve müştekilerin tüm talepleri kabul edildi.
41. oturan hâkimler, 15 Temmuz 2016 darbe girişimine ilişkin iddialar konusunda tanıklık etmelerinin elzem bildirilen tanıkların ifadelerini dinlemeyi reddetti.
42. Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi başkanları, Sayın Öztürk'ün, diğer sanıkların ve tüm yasal temsilcilerinin kilit tanık duruşmalarına katılmalarını ve kilit sorgulanmasını engellediler. Önemli tanıklar, sanıkların ve avukatlarının hazır bulunmadığı kapalı bir oturumda özel olarak dinlendi. Sonuç olarak, Sayın Öztürk de dahil olmak üzere sanıklar kilit tanıkları sorgulama fırsatından mahrum bırakıldı.
43. Darbe girişimi gecesine ait montajlanmamış kamera görüntülerinin Sayın Öztürk de dahil olmak üzere sanıklarla hiç paylaşılmadığı bildirilmiştir. Daha sonra, 319 saatlik kurgulanmamış kamera görüntüsünden sadece 101 saatlik kurgulanmış kamera görüntüsünün sanıklarla paylaşıldığı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kurgulanmamış kamera görüntülerinin yüzde 70'inin silindiği ya da dava dosyasına eklenmediği bildirildi. Bu nedenle sanıklar, olaylara ilişkin versiyonlarını bu görüntülerle destekleyememiştir. Sanıklar ayrıca görüntülerde kendilerini suçlamak için kasıtlı olarak yapıldığı iddia edilen değişikliklere de dikkat çekememişlerdir.
44. Bazı sanıkların, dava dosyasında bulunan materyalleri kullanarak, kamera görüntülerinin manipüle edildiğini kanıtlayan bağımsız bilirkişi raporları aldıkları bildirildi. Ancak gerekçeli kararda hakimler bu raporları dikkate almamışlardır. Kaynak, kamera görüntülerini incelemek üzere mahkeme tarafından atanan askeri yetkililer olduğunu belirtiyor,

Bu da Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümleri tarafından kesinlikle yasaklanmıştır. Dahası, dava dosyasına göre mahkemenin atadığı bu bilirkişilerden bazıları aynı zamanda müşteki konumundadır.

45. Kaynak, duruşmaların başında sanıkların mahkeme salonunun dışında sıraya dizildiğini ve otomatik silahlı jandarma komandoları tarafından eşlik edildiğini belirtiyor. Mahkeme binasının çatısına keskin nişancılar yerleştirildi ve mini dronlar yukarıdan sanıkları filme aldı. Bu ortamda sanıklar, organize olmuş öfkeli bir kalabalığın önünde 100 metreden fazla yürümek zorunda bırakılmış, bu kalabalık sanıklara nefret sözcükleri ve ölüm cezası çağrılarını haykırmış ve infaz iplerini sanıklara doğru fırlatmıştır. Elleri kelepçeli olan Bay Öztürk her zaman en önde yürümeye zorlanmıştır. Kaynak tarafından sahnelenen utanç yürüyüşü olarak tanımlanan bu geçit töreninin Devlet medya kuruluşları tarafından canlı olarak yayınlandığı bildirildi.

46. Duruşma sırasında izleyicilerin sanıklara, özellikle de aralarında Sayın Öztürk'ün de bulunduğu üst düzey sanıklara sürekli olarak hakaret ettikleri kaydedilmiştir. Ancak, izleyicilerden hiçbiri duruşma salonundaki eylemleri nedeniyle herhangi bir disiplin işlemine tabi tutulmamıştır.

47. Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı, bazı sanıklar hakkında ilk tutuklama kararını veren hakimle aynı hakimdir. Yargılama sürecinde hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin çok sayıda itirazda bulunulduğu bildirildi. Ancak yargıçların bu konuda herhangi bir karar vermediği bildirildi.

48. Ayrıca, Sayın Öztürk'ü 141 suçtan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptıran Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı'nın, Bangalore Yargı Etiği İlkelerine aykırı olarak, Ekim 2017'de yürütme organının bir faaliyeti olarak Polis Akademisi tarafından düzenlenen bir çalışmaya katıldığı bildirilmiştir. Çalıştay sonunda, uluslararası hukukun temel ilkelerine, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) ve Anayasa'ya aykırı olarak, Gülen grubuyla mücadele ederken somut delil sunmaya gerek olmayacağı ve en ufak bir şüphe bile varsa Devletin bundan yararlanması gerektiği yönündeki ifadeyi çekincesiz olarak onayladığı bildirildi.

49. Kaynağa göre, Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı, Sayın Öztürk'ün davasında verdikten hemen sonra terfi ettirilerek Türkiye'nin en yüksek mahkemesi olan Yargıtay'a hâkim olarak atanmıştır. Bu yargı mensubunun 2017 ve 2019 yılları arasında darbe girişimiyle ilgili benzer şekilde tartışmalı başka davaları da karara bağladığı bildirildi.

50. Kaynak son olarak, Sayın Öztürk'ün 140 kişinin ölümünden cezai olarak sorumlu tutulduğunu belirtmektedir. Ancak kaynak, bu kişilerin ölümünün ardından herhangi bir otopsi veya balistik inceleme yapılmadığını belirtiyor. Bugüne kadar hangi kişilerin hangi silahlarla ve kimler tarafından öldürüldüğüne dair herhangi bir bilgi elde edilememiştir.

51. Öztürk, cezasına Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Yirmi Birinci Ceza Dairesi'nde itiraz etmiş ve 13 Ekim 2020 tarihinde aynı mahkeme Öztürk'ün tutukluluk halini uzatmıştır. Sayın Öztürk bu karara karşı Yargıtay'a temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz başvurusu hâlihazırda Yargıtay önünde derdest olduğu için Öztürk'ün tutukluluğu devam etmektedir.

(iii) *İhlallerin analizi*

52. Kaynak, Bay Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum keyfi olduğunu ve Çalışma Grubu'nun I, III ve V. kategorileri kapsamına girdiğini belirtmektedir.

a. *Kategori I*

53. Kategori I ilgili olarak, kaynak, Sayın Öztürk'ün polis tarafından gözaltına alındığı sırada, tarafsız bir gözlemcinin Sayın Öztürk'ün darbe girişimine liderlik bir yana, bir şekilde dahil olduğunu düşünmesine yol açabilecek makul bir şüphenin savunmaktadır. Gözaltına alındığı sırada, ne bir tanık ne de bir sanık olmak üzere, Sayın Öztürk'ün darbe girişimine karıştığını iddia eden veya söyleyen hiç kimse yoktu. Ayrıca, Sayın Öztürk'ün herhangi bir suç faaliyetinde bulunduğu gösteren bir kamera görüntüsü de yoktu.

54. Kaynak ayrıca, Sayın Öztürk'ün tutuklu yargılanmasına ilişkin ilk kararın, polis tarafından gözaltına alınmasından iki gün sonra, 18 Temmuz 2016 tarihinde alındığını hatırlatmaktadır. Bu iki gün boyunca Sayın Öztürk'ü suçlayacak herhangi bir delil elde edilememiştir. Bu nedenle, Sayın Öztürk'ün tutuklanmasına ilişkin ilk kararın alındığı tarihte makul şüphe bulunmamaktadır ve dolayısıyla Sayın Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum bırakılmasının hukuki bir dayanağı yoktur.

55. Ayrıca, Sayın Öztürk'ün gözaltına alınmasından üç gün sonra, 21 Temmuz 2016 tarihinde, Genelkurmay Başkanlığı Sayın Öztürk'ün darbe girişimini bastırmak için gösterdiği çabaları açıklayan bir basın bildirisi yayınlamıştır. Ancak kaynak, bu basın açıklamasının kısa bir süre sonra internetten kaldırıldığını belirtmektedir. Bir sanık Sayın Öztürk ile ilgili bir açıklama yapmış olsa da, bu açıklama Sayın Öztürk'ün ilgili herhangi bir suç eylemine atıfta bulunmamıştır. Dahası, bu sanık duruşma başladıktan sonra ifadesini geri çekmiş, ifadenin polis tarafından hazırlandığını, okumadan imzaladığını ve ifade vermeden önce işkenceye maruz kaldığını ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Dolayısıyla, duruşmalar sırasında bile Sayın Öztürk aleyhinde suçlayıcı hiçbir delil bulunmamaktaydı. Bu nedenle, Sayın Öztürk'ün tutukluluğunun hukuki bir dayanağı olmamaya devam etmiştir.

56. Ankara On Yedinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin Sayın Öztürk'ün mahkûmiyetine karar vermesi üzerine tutukluluk süresi yeniden uzatılmıştır. Dava dosyasında Sayın Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum bırakılmasını haklı gösterecek hiçbir delil bulunmamaktadır. Sayın Öztürk'ün mahkûmiyetinden sonra özgürlüğünden mahrum bırakılmasının da kanunda bir dayanağı .

57. 13 Ekim 2020 tarihinde, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Yirmi Birinci Ceza Dairesi, 2020/1 sayılı dava kapsamında, standart bir kararla Sayın Öztürk'ün tutukluluğunu uzatmıştır. Bu durumda, dava dosyasında Sayın Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum bırakılmasına devam edilmesi kararını haklı çıkaracak hiçbir delil yoktu ve hala da yoktur.

b. Kategori III

58. Kategori III ile ilgili olarak kaynak, yargılamanın yürütülme şekli ve adli duruşmaların tarafsız olmadığı iddialarına ilişkin argümanlarını hatırlatır. Kaynak, yukarıda belirtilen koşulların, adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası normların tamamen göz ardı edildiğini ve Sayın Öztürk'ün tutukluluğuna etkili bir şekilde itiraz etme fırsatından mahrum bırakıldığını gösterdiği sonucuna varmaktadır.

c. Kategori V

59. Son olarak, kategori V ile ilgili olarak, kaynak, Bay Öztürk'ün siyasi ve diğer görüşlerine dayalı ayrımcılık nedeniyle özgürlüğünden mahrum bırakıldığını ileri sürmektedir. Sayın Öztürk'ün, diğer yetkililerle birlikte, belirli operasyon türlerine karşı çıktığı için hedef alındığını savunmaktadır.

60. Kaynağa göre, tarafsız bir gözlemcinin Sayın Öztürk'ün iddia edilen darbe girişimine liderlik etme suçunu işlediği sonucuna varmasına yol açabilecek makul bir şüphe yoktur ve yoktur. Buna rağmen, yedi yılı aşkın bir süredir özgürlüğünden mahrum bırakılmış ve hücre hapsinde tutulmuştur.

61. Kaynak, darbe girişiminin hemen ardından Sayın Öztürk'e karşı yürütülen hedefli kampanyayı hatırlatmaktadır. Kaynağa göre, güvenlik güçleri, savcılık ve hakimler, herhangi bir somut delil olmamasına rağmen, Sayın Öztürk'ü suçlamak ve hapsedmek için önemli çabalar sarf etmiştir.

62. Kaynak, bu olguların Sayın Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum bırakılmasının siyasi olduğunun altını çizdiğini savunmaktadır. Bunlar , memurların Öztürk'e "özel ilgi" gösterdiklerini vurguladıkları ağır ve olağandışı işkence; Öztürk'ü suçlamak için diğer şüphelilere kötü muamele veya işkence; somut veya makul meşru gerekçeler olmaksızın ve Öztürk'ün artık tecride dayanmasının beklenemeyeceğini teyit eden bir tıbbi değerlendirme raporunun varlığına rağmen süresiz ve sürekli hücre hapsi; Öztürk' özgürlüğünden mahrum bırakıldığını gösteren kanıtların ortadan kaldırılması yer almaktadır. Öztürk'ün tecride daha fazla dayanmasının beklenemeyeceği; Öztürk'ün masum olduğunu gösteren delillerin internetten kaldırılması; Öztürk'ün darbeyi bastırmaya çalıştığını kanıtlayan çok sayıda ifadenin savcılık ve mahkemeler tarafından göz ardı edilmesi; ve tutuklanmasından saatler önce bile Öztürk'ü darbe lideri olarak gösteren yanlış ve sistematik medya haberleri.

63. Kaynak, yerel mahkemelerin bugüne kadar etkili bir iç hukuk yolu oluşturmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin de Sayın Öztürk ve diğer yüksek rütbeli subayların tutukluluğuna ilişkin bireysel başvurular bakımından etkisiz bir iç hukuk yolu olduğunun kanıtlandığını ileri sürmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin, çok sayıda başvuruya rağmen, darbe girişimine katıldıkları iddiasıyla tutuklanan hiçbir subayla ilgili özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine karar vermediği hatırlatılmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin tüm bu başvuruları standart kabul edilemezlik kararlarıyla reddettiği bildirildi.

(b) Hükümetten Gelen Yanıt

64. 20 Şubat 2024 tarihinde Çalışma Grubu, kaynaktan gelen iddiaları olağan iletişim prosedürü kapsamında Hükümete iletmıştır. Çalışma Grubu, Hükümetten 20 Nisan 2024 tarihine kadar Sayın Öztürk'ün mevcut durumu hakkında ayrıntılı bilgi vermesini ve devam eden tutukluluğunu haklı kılan yasal hükümlerin yanı sıra bu durumun Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerine ve özellikle de Devlet tarafından onaylanan anlaşmalara uygunluğuna açıklık getirmesini talep etmiştir. Çalışma Grubu ayrıca, Türkiye Hükümeti'ne Öztürk'ün fiziksel ve zihinsel bütünlüğünü sağlama çağrısında bulunmuştur.

65. 11 Nisan 2024 tarihinde Hükümet, Çalışma Grubu'nun çalışma yöntemlerinin 16. paragrafına uygun olarak sürenin uzatılmasını talep etmiş ve 20 Mayıs 2024 tarihine kadar yeni süre verilmiştir.

66. Hükümet cevabını 23 Mayıs 2024 tarihinde sunmuştur ki bu süre son tarihten sonradır. Sonuç olarak, Çalışma Grubu, yanıtı Çalışma Grubu'nun çalışma yöntemlerine uygun olarak sunulmuş gibi değerlendiremez.

2. Tartışma

67. Hükümet'ten zamanında bir yanıt gelmemesi üzerine Çalışma Grubu, çalışma yöntemlerinin 15. paragrafına uygun olarak mevcut görüşünü bildirmeye karar vermiştir.

68. Çalışma Grubu, Sayın Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum bırakılmasının keyfi olup olmadığına karar verirken, içtihadında delillerle ilgili olarak ortaya koyduğu ilkeleri göz önünde bulundurmaktadır. Kaynak, keyfi alıkoyma teşkil eden uluslararası hukukun ihlaline ilişkin prima facie bir dava sunmuşsa, iddiaları çürütmek istiyorsa, ispat yükünün Hükümete ait olduğu anlaşılmalıdır. Hükümet'sadece yasal prosedürlerin izlendiğine dair iddiaları, kaynağın çürütmek için yeterli değildir.² Mevcut davada Hükümet, kaynak tarafından ortaya konan ilk bakışta inandırıcı iddialara öngörülen süre içinde itiraz etmemeyi tercih etmiştir.

69. Ön mesele olarak, Çalışma Grubu, Sayın Öztürk'ün durumunun kısmen Türkiye'nin Sözleşme kapsamında yaptığı derogasyonlar kapsamına girdiğini not etmektedir. 21 Temmuz 2016 tarihinde, Türkiye Hükümeti, kamu güvenliği ve düzenine yönelik ciddi tehlikelere yanıt olarak üç ay süreyle olağanüstü hal ilan ettiğini Genel Sekreter'e bildirmiştir; bu, Sözleşme'nin 4. maddesi anlamında ulusun yaşamına yönelik bir tehdit anlamına gelmektedir³.

70. Çalışma Grubu, derogasyonlara ilişkin bildirimini kabul etmekle birlikte, görevini yerine getirirken, çalışma yöntemlerinin 7. paragrafı uyarınca, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde belirtilen ilgili uluslararası standartlara ve uluslararası teamül hukukuna atıfta bulunma yetkisine sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, mevcut davada, Sözleşme'nin 9. ve 14. maddeleri, Sayın Öztürk'ün iddia edilen keyfi tutukluluğu ile ilgili olan hükümlerdir. İnsan Hakları Komitesi'nin de belirttiği gibi, 9. ve 14. maddelere aykırı davranan taraf Devletler, bu tür aykırılıkların bu maddeleri aşmamasını sağlamalıdır.

² A/HRC/19/57, para. 68.

³ C.N.580.2016.TREATIES-IV.4 (depoziter bildirimi).

Fiili durumun zorunluluklarının kesinlikle gerektirdiği⁴ Çalışma Grubu, 19 Temmuz 2018 tarihinde olağanüstü halin kaldırılmasını ve ardından derogasyonların Türkiye tarafından iptal edilmesini memnuniyetle karşıladığını bir kez daha teyit eder

71. Ayrıca, Çalışma Grubu, Hükümet'in özel prosedürlerden Fethullahçı terör örgütü ve üyelerinin bu mekanizmaları kötüye kullanmalarına ve iddialarını reddetmelerine izin vermemeleri talebine değinerek, İnsan Hakları Konseyi'nin kendisini dünyanın her yerinden keyfi gözaltı iddialarını almak ve değerlendirmekle görevlendirdiğini hatırlatmak ister. Dolayısıyla Çalışma Grubu, bir iddiayı kimin dikkatine sunabileceği ya da sunamayacağı konusunda herhangi bir ayırım yapmamaktadır. Çalışma Grubu'nun aynı zamanda tarafsız ve bağımsız hareket etmesi gerekmektedir. Bu nedenle kendisine yapılan tüm başvuruları eşit olarak ele alır ve bunları iddia olarak kabul ederek ilgili Hükümeti yanıt vermeye davet eder. Bu nedenle, Çalışma Grubunun dikkatine sunulan her bir bildirimde bir sonuca varmasına yardımcı olmak için ortaya atılan belirli iddiaları ele alarak Çalışma Grubuyla yapıcı bir şekilde ilişki kurma yükümlülüğü Hükümete aittir.

72. Kaynak, Sayın Öztürk'ün tutukluluğunun keyfi olduğunu ve Çalışma Grubu'nun I, III ve V. kategorileri kapsamına girdiğini ileri sürmüştür. Hükümet geç cevabında tüm iddiaları ve Öztürk'ün yakalanması ve gözaltına alınmasının Türkiye'nin üstlendiği tüm uluslararası insan hakları yükümlülüklerine uygun olarak gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Çalışma Grubu, her bir kategori altındaki beyanları sırayla incelemeye devam edecektir.

(a) Kategori I

73. Kaynağın verdiği bilgiye göre, tutuklama sırasında Sayın Öztürk'e tutuklanma nedenleri hakkında bilgi verilmediği gibi yetkililer tarafından bir tutuklama veya arama emri de sunulmamıştır.

74. Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 9 (2) maddesinin, tutuklanan herkese, tutuklama sırasında, tutuklama nedenlerinin bildirilmesini ve kendisine yöneltilen suçlamalardan derhal haberdar edilmesini öngördüğünü hatırlatır. Çalışma Grubu daha önce, özgürlükten yoksun bırakmanın yasal bir dayanağı olması için, tutuklamaya izin verebilecek bir yasanın bulunmasının yeterli olmadığını belirtmiştir. Yetkililer bu yasal dayanağı ortaya koymalı ve davanın koşullarına uygulamalıdır.⁵ Bu genellikle bir tutuklama emri veya tutuklama kararı (veya eşdeğer bir belge) ile yapılır.⁶ gerekçeleri tutuklamanın hemen ardından sunulmalı ve sadece tutuklamanın genel yasal dayanağını değil, aynı zamanda haksız fiil ve iddia edilen mağdurun kimliği gibi şikayetin özünü belirtmek için yeterli olgusal ayrıntıları da içermelidir.⁷

75. Hükümet, geç yanıtında, Sayın Öztürk'ün söz konusu güvenlik durumunun yaratılmasının arkasında olduğunu iddia etmek, Sayın Öztürk'ün yakalama emri olmaksızın tutuklanmasının güvenlik durumunun zorunlulukları tarafından nasıl kesinlikle gerekli olduğunu açıklamaya çalışmamıştır. Bu nedenle Çalışma Grubu, Sayın Öztürk'ün normalde yakalama emri çıkarma imkânının suçüstü bir durumda tutuklanmadığını; 17 Temmuz 2016 tarihinde tutuklandığı sırada darbeyi önlemeye çalıştıktan sonra evine dönmüş olduğunu ve Akıncı Hava Üssü'nden ayrıldığı zaman ile ifade vermeye çağırıldığı zaman arasında herhangi bir suç faaliyetinde bulunduğu dair bir gösterge bulunmadığını not etmektedir. Çalışma Grubu, Hükümet'in olağanüstü halin böyle bir tutuklamayı haklı kılmaya yetecek özel zorunluluklar yarattığı iddiasına ikna olmamıştır.

⁴ Bkz. Komite'nin olağanüstü hal sırasında Sözleşme hükümlerinin askıya alınmasına ilişkin 29 (2001) sayılı genel yorumu, para. 4. Ayrıca bkz. Komite'nin mahkemeler ve yargı mercileri önünde eşitlik ve adil yargılanma hakkına ilişkin 32 (2007) genel yorumu, para. 6; düşünce ve ifade özgürlüğüne ilişkin genel yorum No. 34 (2011), para. 5; kişi özgürlüğü ve güvenliğine ilişkin genel yorum No. 35 (2014), paragraf. 65 ve 66; ve *Özçelik ve diğerleri/Türkiye* (CCPR/C/125/D/2980/2017), para. 8.8.

⁵ İnsan Hakları Komitesi, genel yorum No. 35 (2014), para. 23. Ayrıca bkz. görüşler No. 9/2019, para. 29; No. 46/2019, para. 51; ve No. 59/2019, para. 46; ve Arap Şartı md. Arap İnsan Hakları Şartı'nın 14 (1) maddesi.

⁶ Görüşler No. 88/2017, para. 27; No. 3/2018, para. 43; ve No. 30/2018, para. 39.

⁷ İnsan Hakları Komitesi, genel yorum No. 35 (2014), para. 25; görüş . 30/2017, para. 58 ve 59; ve görüş No. 85/2021, para. 69.

76. Bu nedenle Çalışma Grubu, Sayın Öztürk'ün tutuklanmasının ve ardından gözaltına alınmasının kategori I keyfi olduğu sonucuna varmıştır. Çalışma Grubu, insanların kanunla belirlenmiş usule uyulmaksızın tutuklanabileceği ve tutuklu yargılanabileceği kabul edilirse, özgürlük ve güvenlik hakkı güvencelerinin anlamsız olacağı görüşündedir.

(b) Kategori III

77. Kaynak, Sayın Öztürk'ün İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9. ve 10. maddeleri ile Sözleşme'nin 9. ve 13. maddeleri uyarınca adil yargılanma hakkına yönelik ihlallerin, kategori III kapsamında nitelendirilen keyfi bir özgürlükten mahrum bırakma anlamına geldiğini iddia etmiştir.

78. Makul bir içinde yargılanma güvencesine ilişkin olarak, Çalışma Grubu, Bay Öztürk'ün tutuklanması ile mahkumiyeti arasındaki iki yıl 11 aylık sürenin, davanın karmaşıklığı ve dava dosyası ile kararın hacmi göz önüne alındığında aşırı olmadığı görüşündedir. Dolayısıyla, bu bağlamda Sözleşme'nin 14 (3) (c) maddesinin ihlal edildiğine karar veremez.

79. Bununla birlikte, Sayın Öztürk'ün hücre hapsine ilişkin olarak, Çalışma Grubu, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya İlişkin Özel Raportör'ün, tecridin bazı zararlı psikolojik etkilerinin geri döndürülemez hale gelebileceği 15 günü aşan uzun süreli hücre hapsinin⁸ 'ışkence anlamına gelebileceğine karar hatırlar. Birleşmiş Milletler Mahpuslara Uygulanacak Muameleye İlişkin Asgari Standart Kurallar'ın (Nelson Mandela Kuralları) 44. maddesi de benzer şekilde, birbirini izleyen 15 günü aşan bir süre boyunca hücre hapsinde tutulmayı uzun süreli hücre hapsi olarak tanımlamaktadır.

80. Çalışma Grubu, Hükümet'in Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına yaptığı atfı not etmektedir. İlk olarak, Çalışma Grubu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının uygunluğuna saygı duymakla birlikte, olayların farklı ve dikkatli bir şekilde incelenmesini zorunlu kılan kendi yargı yetkisi ve ilkelerine tabi olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, bu davanın farklı olduğunu vurgulamak önemlidir. Atıfta bulunulan davalar belirli koşullar altında hücre hapsini ele alsa da, mevcut durum Mahkeme'nin çok yakın tarihli *Schmidt ve Šmigol* davasındakine benzer koşullarda uzun süreli tecrit içermektedir.

v. *Estoniya*, özellikle zorlayıcı ve istisnai koşullarla gerekçelendirilmediğinde, hücre hapsinin uzun süreli kullanımına ilişkin güçlü bir endişenin dile getirildiği yer. Burada, yetersiz sosyal etkileşim ve psikolojik destek ile birlikte bu tür uzun süreli izolasyonun kümülatif etkileri, bireyi gözaltının doğasında bulunan kaçınılmaz acıyı aşan sıkıntıya maruz bırakmaktadır.

81. Kaynak ayrıca, birçok siyasi mahkum gibi Sayın Öztürk'ün de dava dosyasına erişiminin engellendiğini ve bu nedenle silahların eşitliği ilkesini ihlal ederek savunmasını yeterince hazırlayamadığını veya kendisine yöneltilen suçlamaları çürütemediğini iddia etmektedir. Kendi seçtiği bir avukata erişimine izin verilmedi ve bunun yerine mahkemenin atadığı ve hiç tanışmadığı bir verildi. Kaynağa göre, son birkaç yıldır, siyasi veya kamusal boyutu olan bir davada suçlanan hemen her bireyin, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesine dayanılarak dava dosyasına erişimi otomatik olarak reddedilmiştir.⁹ Bu sınırlama Hükümet tarafından yeterince açıklanmamıştır.

82. Kaynak ayrıca, ilgili mevzuatın gözaltındaki kişilerin ilk beş gün boyunca avukatla görüştürülmemesini öngörmesi nedeniyle Sayın Öztürk'ün avukata erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir. Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler'in 2. ilkesine göre, gözaltında tutulan kişi en uygun zamanda etkili bir avukata erişebilmelidir. Çalışma Grubu, bu ilkenin temelde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 2. maddesinde yer alan silahların eşitliği ilkesiyle ilgili olduğunu düşünmektedir. Ayrıca Çalışma Grubu, Sözleşme'nin 14 (3) (b) maddesinin, cezai bir suçla itham edilen herkesin savunmasını hazırlamak için yeterli zaman ve kolaylıklara sahip olma ve kendi seçtiği bir avukatla iletişim kurma hakkını güvence altına aldığını hatırlar.

⁸ A/63/175, para. 56; ve A/66/268, para. 61.

⁹ Görüş No. 3/2023, para. 39.

Mevcut davada Çalışma Grubu, Bay Öztürk'ün ceza yargılamasının kritik bir aşamasında avukat tutma hakkının ihlal edildiğini tespit etmiştir.

83. Son olarak, Çalışma Grubu, Hükümetin geç cevabında, Sayın Öztürk'ün mahkumiyetinde baskı altında elde edilen tanık ifadelerinin kullanıldığına ilişkin kaynağın iddialarını çürütmemiş olmasından ciddi endişe duymaktadır. İşkence veya kötü muamele yoluyla elde edilen delillerin kabul edilmesi, adil yargılamanın temel ilkeleriyle temelden bağdaşmamaktadır. Böyle bir uygulama yalnızca hukuki ve ahlaki standartları ihlal etmekle kalmayacak, aynı zamanda tüm yargı sürecinin inandırıcılığını ve güvenilirliğini de zedeleyecektir. Bir ceza davasında böyle bir delile izin verilmesi, adaletin ciddi şekilde yanlış tecelli etmesi anlamına gelecektir. Daha da önemlisi, bu ilkeler sadece sanığın kötü muamele mağduru olduğu durumlarda değil, aynı zamanda üçüncü tarafların etkilendiği durumlarda da geçerlidir ve adaletin bütünlüğünün her durumda korunmasını sağlar.

84. Buna göre, Çalışma Grubu, Sayın Öztürk'ün yargılanma hakkına yönelik ihlallerin, tutukluluğuna keyfi bir nitelik kazandıracak kadar ağır olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla, Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum bırakılması III. kategori kapsamında keyfidir.

(c) Kategori V

85. Kaynak, mevcut davanın, son birkaç yıl içinde Çalışma Grubu'nun önüne gelen ve Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen kişilerle ilgili bir dizi davaya katıldığını belirtmekte ve Çalışma Grubu'nu, davanın, hareketle bağlantılı olduğu iddia edilen kişilerin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 2. ve 7. maddeleri ile Sözleşme'nin 2 (1) ve 26. maddelerini ihlal edecek şekilde, siyasi veya diğer görüşleri temelinde hedef alındığı aynı modele ait olduğu sonucuna varmaya davet etmektedir. Bununla birlikte, mevcut davada, eldeki materyaller göz önünde bulundurulduğunda, Çalışma Grubu, Sayın Öztürk'ün tutukluluğunun V. kategori kapsamında keyfi olduğu sonucuna .

(d) Son Sözler

86. Çalışma Grubu, Sayın Öztürk'ün sağlık durumuna ilişkin olarak kaynak tarafından dile getirilen ve doğrulanmayan iddiaları not etmektedir. Çalışma Grubu bu vesileyle Hükümete, Sözleşme'nin 10 (1) maddesi uyarınca, özgürlüğünden mahrum bırakılan herkese insanca ve insan kişiliğinin doğuştan sahip olduğu onura saygı gösterilerek muamele edilmesini sağlama yükümlülüğünü hatırlatır.¹⁰ Çalışma Grubu, çalışma yöntemlerinin 22 (a) maddesi uyarınca, Sayın Öztürk'ün sağlık durumunun vahim olması nedeniyle "acil eylem" prosedürüne başvurmaktadır.

87. Son yedi yılda Çalışma Grubu, Türkiye'de keyfi gözaltılarla ilgili olarak kendisine getirilen davaların sayısında önemli bir artış olduğunu kaydetmiştir.¹¹ Çalışma Grubu, tüm bu davaların izlediği modelle ilgili ciddi endişelerini dile getirmekte ve belirli koşullar altında, uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal eden yaygın veya sistematik hapsedme veya diğer ciddi özgürlükten yoksun bırakma uygulamalarının insanlığa karşı suç teşkil edebileceğini hatırlatmaktadır.¹²

88. Çalışma Grubu, Türkiye'ye bir ülke ziyareti gerçekleştirme fırsatını memnuniyetle karşılayacağını bir kez daha yineler. Çalışma Grubu, Ekim 2006'da Türkiye'ye yaptığı son ziyaretten bu yana önemli bir süre geçtiğini göz önünde bulundurarak ve Türkiye'nin tüm özel prosedürlere yaptığı daimi daveti dikkate alarak, çalışma yöntemlerine uygun olarak yeni bir ziyaret gerçekleştirmenin uygun bir zaman olduğunu düşünmektedir.

¹⁰ Bkz. örneğin, görüşler No. 46/2020, para. 64; ve No. 66/2020, para. 66.

¹¹ Bkz. örneğin, 1/2017 sayılı, 38/2017 sayılı, 41/2017 sayılı, 11/2018 sayılı, 42/2018 sayılı, 43/2018 sayılı, 44/2018 sayılı, 78/2018 sayılı, 84/2018 sayılı, 10/2019 sayılı, 53/2019 sayılı, 79/2019 sayılı, 2/2020 sayılı, 29/2020 sayılı, 30/2020 sayılı, 47/2020 sayılı, 51/2020 sayılı, 66/2020 sayılı, 74/2020 sayılı, 8/2022 sayılı, 3/2023 sayılı ve 29/2023 sayılı görüşler.

¹² Bkz. örneğin, görüş No. 47/2012, para. 22.

3. Elden Çıkarma

89. Yukarıda belirtilenler ışığında, Çalışma Grubu aşağıdaki görüşe varmıştır:
- Akın Öztürk'ün özgürlüğünden mahrum bırakılması, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9. ve 10. maddeleri ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 9. ve 14. maddelerine aykırı olup keyfidir ve I. ve III. kategorilere girmektedir.
90. Çalışma Grubu, Türkiye Hükümeti'nden, Sayın Öztürk'ün durumunun gecikmeksizin düzeltilmesi ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde belirtilenler de dahil olmak üzere ilgili uluslararası normlara uygun hale getirilmesi için gerekli adımları atmasını talep etmektedir.
91. Çalışma Grubu, davanın tüm koşulları göz önünde bulundurulduğunda, uygun çözümün Sayın Öztürk'ün derhal serbest bırakılması ve uluslararası hukuka uygun olarak kendisine uygulanabilir bir tazminat ve diğer telafi haklarının tanınması olacağı kanaatindedir.
92. Çalışma Grubu, Hükümeti, Sayın Öztürk'ün keyfi olarak özgürlüğünden mahrum bırakılmasını çevreleyen koşulların tam ve bağımsız bir şekilde soruşturulmasını sağlamaya ve haklarının ihlal sorumlu olanlara karşı tüm uygun önlemleri almaya çağırmaktadır.
93. Çalışma Grubu, Hükümetten bu görüşü mümkün olan tüm araçlarla ve mümkün olduğunca geniş bir şekilde yaymasını talep eder.

4. Takip prosedürü

94. Çalışma yöntemlerinin 20. paragrafı uyarınca, Çalışma Grubu, kaynaktan ve Hükümetten, bu görüşte yapılan tavsiyelerin takibinde alınan önlemler hakkında, aşağıdakiler de dahil olmak üzere, kendisine bilgi vermesini talep eder:
- (a) Sayın Öztürk'ün serbest bırakılıp bırakılmadığı ve serbest bırakıldıysa hangi tarihte serbest bırakıldığı;
 - (b) Sayın Öztürk'e tazminat veya diğer telafilerin yapılıp yapılmadığı;
 - (c) Sayın Öztürk'ün haklarının ihlaline ilişkin bir soruşturma yürütülüp yürütülmediği ve yürütüldüyse soruşturmanın sonucu;
 - (d) Türkiye'nin yasalarını uygulamalarını mevcut görüş doğrultusunda uluslararası yükümlülükleriyle uyumlu hale getirmek için herhangi bir mevzuat değişikliği veya uygulama değişikliği yapılıp yapılmadığı;
 - (e) Sayın Öztürk'ün sağlık durumunun iyileştirilip iyileştirilemeyeceği bağımsız sağlık uzmanları tarafından teyit edilmelidir;
 - (f) Mevcut görüşün uygulanması için başka herhangi bir işlem yapılıp yapılmadığı.
95. Hükümet, bu görüşte yer alan tavsiyelerin uygulanmasında karşılaşmış olabileceği güçlükler ve örneğin Çalışma Grubu'nun ziyareti yoluyla daha fazla teknik yardım gerekip gerekmediği konusunda Çalışma Grubu'nu bilgilendirmeye davet edilmektedir.
96. Çalışma Grubu, ve Hükümetten yukarıda belirtilen bilgileri işbu görüşün iletildiği tarihten itibaren altı ay içinde sağlamalarını talep eder. Bununla birlikte, Çalışma Grubu, davayla ilgili yeni kaygıların dikkatine sunulması halinde, görüşün takibinde kendi eylemini gerçekleştirme hakkını saklı tutar. Bu tür bir eylem, Çalışma Grubu'nun İnsan Hakları Konseyi'ni tavsiyesinin hayata geçirilmesinde kaydedilen ilerleme ve herhangi bir eylemde bulunulmaması bilgilendirmesini sağlayacaktır.

97. Çalışma Grubu, İnsan Hakları Konseyi'nin tüm devletleri Çalışma Grubu ile işbirliği yapmaya teşvik ettiğini ve görüşlerini dikkate almalarını ve gerektiğinde keyfi olarak özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişilerin durumunu düzeltmek için uygun adımları atmalarını ve attıkları adımlar hakkında Çalışma Grubunu bilgilendirmelerini talep ettiğini hatırlatır.⁽¹³⁾

[30 Ağustos 2024 tarihinde kabul edilmiştir]

¹³ İnsan Hakları Konseyi kararı 51/8, paragraf. 6 ve 9.